

prošlost

Rusmir DJEDOVIĆ: Srednjovjekovne feudalne familije iz okoline Gračanice;

Omer HAMZIĆ: Gospodarske prilike u Gračanici za vrijeme Turske...

H. Mehamed HANDŽIĆ: Biblioteka H. Halil eff. U Gračanici;

O vakufima Gradašćevića u Gračanici;

Osman DELIĆ: Prvi vodovodi i **hamami** u Gračanici;

Esad S. TIHIĆ: Jedinice Domobranske dobrovoljačke pukovnije (DOMDO)...

Omer IBRAHIMAGIĆ: O muslimanskim formacijama tuzlanskog kraja...

Osman PUŠKAR: "Drina" - plan četničke okupacije tuzlanske regije...

Rusmir DJEDOVIĆ

Srednjovjekovne feudalne familije iz okoline Gračanice

Zbog nedostatka pisanih i drugih izvora, o srednjovjekovnoj vlasteli i ostalom stanovništvu Gračanice i njene okoline toga doba znamo jako malo. Neki do sada neobjavljeni izvori o stanovništvu ovog područja iz XVI stoljeća turske provenijencije i toponimički materijal s kraja prošlog stoljeća bacaju tek nešto malo više svjetla na tu problematiku. Ovaj rad predstavlja samo mali prilog rasvjetljavanju pitanja stanovništva u kasnom srednjem vijeku na ovom području.

Sve su evropske srednjovjekovne države imale svoju vladarsku porodicu (dinastiju) koja je simbolizirala i samu državu. Takvu porodicu je imala i srednjovjekovna bosanska država, dinastiju Kotromanića. Čitava historija srednjovjekovne bosanske države, počev od XII stoljeća pa do njenog kraja i pada pod Turke u XV stoljeću obilježena je Kotromanićima.

Toj porodici su, izgleda, pripadali i najstariji bosanski vladari: ban Borić, Kulin ban i ban Stjepan u XII i XIII stoljeću. Kotromanići su i kasniji banovi Bosne: Matej Ninoslav, Prijezda I (možda i Prijezda II), Stjepan I Kotromanić i Stjepan II Kotromanić, iz XIII i XIV stoljeća. Sva šestorica bosanskih srednjovjekovnih kraljeva pripadaju toj porodici. Tvrtko I Kotromanić se kruniše za kralja 1377. godine (do tada nosi titulu ban), a poslije njega vladaju redom: (Stjepan) Dabiša, (Stjepan) Ostoja, Tvrtko II (Tvrtković), Stjepan Ostojić i na kraju, posljednja dva bosanska kralja iz perioda njene državne samostalnosti - Stjepan Tomaš (Torna), koji vlada od 1443 - 1461. godine i njegov sin Stjepan Tomašević, koji vlada od 1461. do 1463. godine, kada sultan Mehmed II Fatih (Osvajač) osvaja Bosansko kraljevstvo.

Iako ne konstantno, ali u najvećem dijelu srednjeg vijeka, Kotromanići vladaju i oblastima Usore i Soli, u čijem se sastavu nalazila i manja župa Sokol, nazvana po istoimenom srednjovjekovnom gradu, a u kojoj je najveće naselje bila Gračanica kao rudnik željeza.

Za šire područje Gračanice posebno je značajan član dinastije Kotromanića Radivoj, sin kralja Stjepana Ostoje (vladao 1398 - 1404. i 1409 - 1418), brat kralja Stjepana Ostojića (1418 - 1421) i Stjepana Tomaša Tome (1443 - 1461), odnosno stric posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića (1461 - 1463). Radivoj Kotromanić se čak u dva navrata (1432 - 1435. i 1443 - 1446) spominje kao protivkralj i vlada jednim dijelom bosanske države.

Posjedi dinastije Kotromanića u okolini Gračanice

Najstariji pisani dokumenti o posjedima dinastije Kotromanića u ovom dijelu Bosne potiču iz XIII stoljeća. Na Trebavi i u Posavini u to vrijeme posjede imaju sinovi i rodbina bosanskog bana Borića, jednog od prvih poznatih vladara srednjovjekovne bosanske države. Stjepan I Kotromanić, koji se spominje kao ban Bosne, Usore i Soli, 1333. godine boravi u tvrdom gradu Srebreniku, gdje izdaje jednu povelju Dubrovčanima. I kralj Stjepan Tomaš spominje se 1446. godine kao vladar Usore sa gradom Srebrenikom. Godine 1449. i 1450. boravi u gradu Doboru (kod Modriče), gdje će se naći i 1457. godine.

Tokom 15. stoljeća najveći feudalac u ovim krajevima Bosne bio je Radivoj Kotromanić, koji se u titulama spominje kao knez i vojvoda, a po prezimenu Ostojić (po ocu kralju Ostoji) i Krstić, jer je ostavio bogumilstvo i prešao na katoličanstvo, čak gradi i katoličke crkve, naprimjer u Tešnju i Vranduku... Vladao je, između ostalog, gotovo čitavom dolinom rijeke Bosne, od Vranduka, preko Žepča i Tešnja do Doboja, zatim dolinom rijeke Spreče oko Gračanice i grada Sokola, sve do Trebave i Posavine, to jest Gradačca. Prema jednom od najpoznatijih historičara bosanske srednjovjekovne države Marku Vegi, ovaj moćni feudalac posjedovao je grad Sokol u župi Usora 1429. godine, što je do sada najstariji spomen grada Sokola. Poznati bosanskohercegovački historičar Hamdija Kreševljaković u djelu "Stari bosanski gradovi" piše da se grad Sokol spominje u jednoj srednjovjekovnoj povelji, pisanoj 1449. godine kao grad kneza Radivoja. U njoj doslovno piše: "Na drugog juna 1449. vjenčao se Radioj u Budimu s Katarinom, kćerkom Nikole od Velike u Požeškoj županiji i tom prilikom

oporučio je Nikola od Velike trećinu svih svojih posjeda u svoje i u ime svoje žene Margarite knezu Radivoju i njegovoj supruzi s pravom doživotnog uživanja, a Radivoj je opet vinkulirao tastu i punici polovinu Sokola i svih svojih imanja u Bosni i Slavoniji." Po dolasku na prijesto, 1461. godine, posljednji bosanski kralj Stjepan Tomašević, 1461. godine, poveljom potvrđuje stricu Radivoju Ostojiću vlasništvo nad gradovima Tešanj, Sokol i Gradačac sa svim njihovim selima i teritorijama. Inače, Radivoj Kotromanić je imao trojicu sinova, od kojih je samo Matija Kotromanić imao nešto veću historijsku ulogu.

Prije petnaestak godina Muzej istočne Bosne iz Tuzle vršio je arheološka iskopavanja na staroj sokolskoj džamiji (zvanoj Fethija) i uvrđio da je ona izgrađena, vjerovatno, na temeljima neke srednjovjekovne građevine u kojoj je živio vlasnik obližnjeg grada Sokola, pa se može pretpostaviti da je to bio vladarski dvorac Radivoja Kotromanića ili nešto kasnijih mađarskih posjednika grada Sokola. I među današnjim stanovništvom Sokola zadržalo se predanje da je stara sokolska džamija izgrađena na temeljima katoličke crkve mađarske posade grada Sokola. Za ovo predanje može se naći i historijska potvrda u nekim susjednim srednjovjekovnim gradovima kao što su Teočak, Zvornik, Doboj, Srebrenica...

U svom pohodu na Bosnu 1463. godine, Turci osvajaju južni dio posjeda Radivoja Kotromanića (oko Vranduka), Mađari sjeveroistočni dio (Gradačac, Trebava, župa Sokol sa gradom Sokolom i rudnikom željeza Gračanica i gradom Srebrenik) i osnivaju Srebreničku banovinu, a od preostalog dijela Radivojevih posjeda (oko gradova Tešanj, Doboj i Maglaj) Turci osnivaju tzv. "Obnovljeno bosansko kraljevstvo", čije je sjedište, izgleda, bilo u Tešnju. Za kralja tog obnovljenog bosanskog kraljevstva postavljaju svog vazala Matiju Kotromanića, sina Radivoja. Matija Kotromanić, sin Radivoja kao vladar tog kraljevstva, spominje se 1464. i 1467. godine. Ima, međutim, mišljenja da Radivoj nije umro 1463. godine, već da je od 1464. godine on prvi kralj "Obnovljenog bosanskog kraljevstva" sa sjedištem u Tešnju, a da ga sin Matija nasljeđuje 1465. godine. Kasnije, 1471. godine, kao kralj tog kraljevstva spominje se Matija Sabančić, za koga se pretpostavlja da je iz gornje Bosne. Timar (posjed) u visočkoj nahiji, prije 1471. godine, ima Tvrtko sin Sabančića kao turski spahija, vjerovatno sin

Matije ili njegov rodak, a takođe se spominje i Murat sin Sabančića, koji ima timar u Neretvi. Još da spomenemo da je s početka turske vlasti, 1548. godine i knez Matijaš zajedno sa bratom Ivanišem imao jedan posjed, tj. timar u okolini Gračanice koji je obuhvatao, pored ostalog, i vinograde - vlasništvo Grgura, sina Dabiževa, Stipana, sina Mihaila i Martina, sina Marka.

Nakon pada bosanskog srednjovjekovnog kraljevstva pod Turke, 1463. godine, Mađari sjeverno od rijeke Spreče formiraju tzv. Srebreničku banovinu, sa sjedištem u gradu Srebreniku. Kao tampon zona između Turske u nastupanju i Mađarske, koja se našla u opasnosti pred turskom najezdom. Srebrenička banovina obuhvatala je gradove Srebrenik, Gradačac, Sokol, rudnik Gračanicu i njihovu okolinu. Banovinom su vladali banovi koje je postavljala Mađarska. Te mađarske posjede Turci su konačno zauzeli 1520. godine. Mađarska posada grada Sokola, po mađarskom historičaru Ištvanfiju, spaljuje grad i povlači se na sjever.

Da je vladarska porodica Kotromanića (banovi i kraljevi) imala posjede u okolini Gračanice, potvrđuju brojni toponimi na ovom području. Navodimo samo neke: Banići (mahala Devetaka), Banovo brdo i voda u Bušletiću, Banovići (grad), Banovići mahala (u selu Dokanj kod Tuzle), Kraljevci (izvor i zemljište u Babićima), Kraljevo polje (kod Boljanića), Kraljevac (zemljište u Gornjem Srebreniku), Kraljica (vrh i izvor na Ozrenu i Kraljev potok u blizini), Kraljica (izvor ispod Gnojnice), Kraljevac (izvor kod Tešnja - Medakovo), Kraljuša (izvor u Gornjem Skipovcu), Kraljevine (brdo istočno od Maglaja), Kraljica (zemljište između Gornjih i Donjih Moranjaka), Kraljevac (potok kod Doboja), Kraljičin grob (u mahali Kraljičani u Srednjoj Slatini kod Gradačca), Kraljevo (brdo između Tešnja i Maglaja), Kralješnica (potok u Lukavici), Kraljevac (predio sjevero-zapadno od Maglaja), Kraljušica (njiva u Malešićima) itd.

Na moguće posjede kraljeva Stjepana Tomaša ili Stjepana Tomaševića upućuje i predanje koje je zabilježio poznati etnolog iz Tuzle dr. Salih Kule-nović prije dvadesetak godina u Stjepan Polju. Po tom predanju, ispod današnjeg sela Stjepan Polje, na brežuljku zvanom Crkvina bila je crkva Stjepana Tomaševića, a odmah tu, preko rijeke i pijaca. Slično predanje je u Stjepan Polju zabilježeno još krajem XIX stoljeća (tačnije 1896.

godine), ali se u njemu spominje crkva kralja Stjepana Tomaša, po kojem je, kako se tvrdi, to selo i dobilo ime. U najstarijim turskim dokumentima (popisima iz 1528, 1533. i 1548. godine) ono se naziva Stipana Polje. Slično tome, i današnja Stanić Rijeka u tim dokumentima zapisana je kao Stanova Rika, isto tako i Sjenina - Sinina. Prema popisu iz 1528. godine, u Stipana Polju živi Radoj Dobrašina i njegov brat Stipan (Stipko) kao i Grgur, sin Radice i njegov sin Stipan, a 1548. neki Stipko.

Interesantno je da 1528. godine u susjednom selu Brijesnica, između ostalih, žive i Stipan i njegov sin Ljubivoj, zatim Stipan i Ivan, sinovi Božidara, a 1548. godine Vukić, sin Stipana, Antun, sin Stipanića, Jakov sin Stipana i Miloš, sin Stipana. U selu Drenovac, rudniku željeza koji se prostirao oko Drijenčke rijeke (današnji Lendići, dio Gračanice i Malešića) 1528. godine žive: Ivan, sin Stipana sa sinovima Tomašom i Dejanom, Andrija, sin Milivoja i njegov sin Stipan, Stipan sin Jovaniša, Goriša, sin Stipana i njegov sin Antun, a 1548. godine tu žive Radešin sin Stipića i Stipan sin Radka.

Na posljednja dva bosanska kralja (Stjepana Tomaša i Stjepana Tomaševića) upućuju možda i sljedeći toponimi: Tomašica (zemljište u Malešićima, mahala Mešići) kao i istoimeno zemljište pri samom ulazu u Škahovicu (s lijeve strane puta). U Drenovcu, koji se, kako rekosmo, prostirao oko rijeke Drijenče u popisu od 1528. godine spominju se i sljedeći žitelji: Antul Tomaša i Tomaš sin nekog papudžije i njegov brat Mehmed (očito prešao na islam), a 1548. godine u mahali Dubrave, koja je dio sela Drenovac (vjerovatno današnji Lendići), između ostalih, popisani su: Mehmed sin Tomaša, Jurin sin Tomaša, Milosav sin Tomaša, a u mahali Sklop (vjerovatno između Lendića i Malešića) te godine spominju se: Uvejs sin Tomaša, Luka sin Tomaša, Nikola sin Tomaša i Tomaš sin Vukmila.

Posjedi ostale vlastele u okolini Gračanice

Pored Kotromanića, ovim dijelom Bosne vlada i ima posjede još jedna krupna sred-novjekovna bosanska porodica, poznata pod imenom Hrvatinići-Vukčići (ponekada se nazivaju

i Horvat-Stipanići). Tokom XIII, XIV i XV stoljeća oni vladaju Donjim krajima (oko Vrbasa i Sane) i dolinom donje Bosne (nizvodno od Doboja), a ponekad i dalje na istok, ka Srebreniku i Drini. Oni su osnovali i vladali gradom Dobor kod Modriče.

Najpoznatiji član porodice Hrvatinić-Vukčić je Hrvoje Vukčić, koji se početkom XV stoljeća spominje čak kao vicekralj Bosne (kao kandidat Ugarske), prije 1410. kao vladar Srebrenika, a ima posjede od Vrbasa do Drine. Gradom Dobor vlada njegov bratić Ivaniš Dragišić (negdje Dražinić). Naseljem Kožuhe i srednjovjekovnim utvrđenim gradom u njemu, na zapadnim padinama Trebave, prema dolini Bosne, sredinom XV stoljeća takođe vlada Ivaniš Dragišić, a 1446. godine u jednoj povelji bosanski kralj Stjepan Tomaš potvrđuje Kožuhe kao posjed njegovih sinova: Pavla, Marka i Georgija (Đurđa).

Dijelom doline rijeke Bosne vlada i drugi Hrvojev bratić - Đurađ Vojsalić sa svojim sinom Petrom Vojsalićem, koji se spominje kao jedan od većih oblasnih bosanskih gospodara tog vremena. Petrov sin Matija Vojsalić spominje se 1476. godine kao kralj tzv. obnovljenog bosanskog kraljevstva u području Doboja, Tešnja i Maglaja. Ova porodica je, izgleda, naslijedila na vlasti Kotromaniće, to jest Matiju, sina Radivoja. Gradom Dobojem do 1476. godine upravljaju velikaši Matije Vojsalića, knez Jovaniš i Stjepan.

Na posjede valikaša Hrvatinića-Vukčića možda upućuju i neki toponimi u ovom dijelu Bosne kao što su: Hrvatinići (mahala kod Tešnja), Hrvatovići (mahala u Zelinji Donjoj), Hrvati (mahala Sladne), Hrvati (mahala u Lukavcu), Hrvati (mahala u Babunovićima, u kojima se očuvalo predanje da je prije dolaska Turaka to selo bilo u posjedu nekog katoličkog bana).

Od drugih srednjovjekovnih feudalnih porodica koje vladaju i imaju posjede u župi Usora i Soli najpoznatije su: Tihoradići-Zlatonosovići, Tvrtkovići, Biloševići, Hlapovići-Pribislavići, Ivahnići-Dinjičići-Kovačevići, Radenovići (starina im u selu Radenović kod Banovića). Od pojedinaца, spominju se: župan Budoš 1322. godine, čelnik Hlap 1322., Ivan Budisalić 1332. godine, Radoslav Hlapović i Šćitko Hlapović 1333. godine, knez Sibislav (vlasnik Usore 1335. godine, sin bosanskog bana Stjepana), Pribislav Hlapović 1345. godine i sin mu Poručan

Pribislavić, kasniji župan; Stjepan Čelinik 1345. godine, Stipoje Čelnić 1351. i 1367. godine, knez Tihčin, kaznac Stjepoje, župan Poručan, knez Juraj Dobrosalalić (svi sa braćom); u XIV stoljeću: vojvoda Vojko, vojvoda Branoš Čepinić, čelnik Halap (svi sa braćom); 1398. godine Stipan Hlapčić; početkom XV stoljeća Sandalj i Vukmir Zlatonosovići; 1434. godine braća Stjepan i Vlad Zlatonosovići...

I neki nazivi naselja u okolini Gračanice upućuju na to da bi oni mogli biti starinom posjedi poznatih srednjovjekovnih porodica. Tako, možda, naziv sela Čekanića dolazi od srednjovjekovnih Čekanovića (1367. godine kao usorski velikaš spominje se Tvrtko Čekanović), I naziv sela Berkovića možda takođe potiče od srednjovjekovne feudalne porodice Berkovića (slično Radenovićima), U Kikačima (mahala Čitluk), opština Kalesija, nalazi se stećak sa imenom Braiko Verković (što nije daleko od naziva pomenutog sela). Blizu Živinica (na putu za Đurdevik) je stećak sa imenom Stojana Utulovića, a blizu je selo Tulovići. U Banovići selu nalazi se stećak sa imenom Božičko Banović.

Na jednoj povelji bosanskog bana Matije Ninoslava iz 1249. godine su svjedoci Hranislav Svračić i vojvoda Purča. Kod Živinica se nalazi selo Svračić, a kod Lukavca selo Puračić. Na moguću srednjovjekovnu provinijenciju naziva sela Kakmuž (ili Kakmuži kako se ranije pisalo) podsjeća povelja, izdata od bosanskog bana Matije Ninoslava Dubrovčanima 1269. godine u kojoj se spominje Kakmuž Odrianić kao svjedok.

Srednjovjekovni stanovnici okoline Gračanice

Za istraživanje stanovništva, pojedinih feudalnih porodica pa i njihovih posjeda iz srednjeg vijeka u okolini Gračanice, dolazi u obzir nekoliko vrsta izvora. To su:

1. Pisani izvori, koji se dijele u dvije grupe:
 - srednjovjekovni pisani izvori, uglavnom sa povelja i stećaka,
 - najstariji turski izvori, to jest poreske knjige (tapu defteri) iz XVI stoljeća;

2. Toponimi, to jest nazivi pojedinih geografskih sadržaja (toponomastički, topografski ili onomastički materijal);
3. Predanja zabilježena u narodu.

Pisani srednjovjekovni izvori za ovo područje su vrlo oskudni i uglavnom su već navedeni. Iz najstarijeg turskog perioda su tapu defteri, tj. knjige poreskih obveznika iz 1528, 1533. i 1548. godine. U tim popisima se vrlo rijetko navode prezimena stanovnika, a u najvećem broju navodi se samo ime i ime oca. Od zabilježenih prezimena, na okolinu Gračanice se odnose:

Gračanica: Radočić, Dobranić, Radulović, Banić;

Sokol: Jukić, Petrić, Miladić, Ljibočić, Lučić;

Drenovac: (nekadašnje naselje oko Drijenče rijeke): Rahotović, Olić, Visoković, Matić, Stipić, Ljubović, Vilihnić, Martić, Jurihnić, Milić, Radetić, Đurić;

Stipana Polje: Jerčić, Račević;

Lukavica: Dragić;

Brijesnica: Stipanić;

Klokotnica: Bratić;

Zelinja: Dragić, Srnić

Orahovica: Vladić, Jerković, Glavačić, Makarić, Makić, Marković, Radačić.

Topografski materijal nam daje sljedeća moguća imena i prezimena iz srednjeg vijeka u okolini Gračanice:

Gračanica: Bakić, Režić, Vuknić, Drapnić, Gojsalić, Trepanić, Stjepanovac, Lenduša (vodenica);

Lendići: Lendić, Kaleba;

Soko: Marić;

Piskavica: Stibić, Raškovac;

Babići: Babić, Tuparić, Vuknić, Radešnica, Markovac;

Lukavica: Dragić, Jerkovine, Milašinj, Merkovače;

Malešići: Malešići, Mihovljača, Milašin;

Doborovci: Klajo, Pilipovina, Lućino Brdo

G.Orahovica: Dobrnjić, Mihailović, Đurduše (sličan toponim - Đurdevina postoji i u selima Mededa Donja i Biberovo Polje);

Stjepan Polje: Kaleba;

Škahovica: Jurin grič;

D. Orahovica: Mihaljevica;

Lohinja: Tunjevac;

Rašljeva: Mravić;

Miričina: Radojčić, Mirčin, Marinovac, Mihaljevac.

U obzir dolaze i sljedeći toponimi: Puračić, Babunović, Stanova Rika (danas Stanić Rijeka), Bušletić, Vranović, Falešić...

Što se tiče ozrenskog područja, na srednjovjekovna prezimena upućuju sljedeći toponimi: Boljanić, Toliverić, Kakmuž, Karanovac, Mihaljevci, Mičijevići...

Narodna predanja o srednjovjekovnom stanovništvu u okolini Gračanice vrlo su rijetko zabilježena i istražena. Neka su već pomenuta, a koliko ja znam i danas su se u narodu održala sljedeća predanja: o banu Malešu po kome su Malešići dobili ime, o banu Stjepanu po kome je Stjepan Polje dobilo svoje ime, o nekom Luki i Skipu po kojima su svoje nazive dobili Lukavica i Skipovac, o babi Luke i Skipa po kojoj su dobili naziv Babići, predanje o banu Tunji po kome je dobila naziv šuma Tunjevac, opšte predanje u narodu u Gračanici o Trepanićima kao najstarijem predturskom stanovništvu Gračanice, predanja o tome da su mahale Drafnići i Gojsalići najstariji dijelovi Gračanice itd.

Prezimena i imena višestruko pominjana u izvorima.

Od svih navedenih prezimena i imena (pisani izvori, topografski materijal, predanje) najvjerođostojnija su ona koja su višestruko potvrđena (3-4 puta ili barem dva puta, u izvorima), a nročito u izvorima prvorazrednog značaja tj. pisanim. Navešćemo neka višestruko potvrđena prezimena i imena srednjovjekovnog stanovništva Gračanice i okoline:

1. **Trepanići:** Sredinom XVIII stoljeća se u pisanim izvorima spominje mahala Trepanići ili Pervane u Gračanici. Takođe, sredinom XVIII stoljeća u njoj živi Hadži Halil efendija Trpanić zvani Gračanlija Bošnjak (Trpanić se u to vrijeme izgovaralo na taj način i izgleda da je pravilnije od Trepanić jer se u tom obliku pojavljuje u nekim dokumentima i kroz XIX pa i početkom XX stoljeća). Halil Trpanić je bio sin Ahmeda, a unuk Sulejmana Trpanića, što govori da je familija sa tim prezimenom zasigurno postojala i u XVII stoljeću. Krajem XIX stoljeća u katastarskim planovima, gruntovnici i popisima postoji dio grada pod nazivom Trepanići mahala. I na kraju, kod stanovništva Gračanice održalo se opšte predanje da su Trepanići, ustvari, najstariji rod u gradu, da se tu nalaze od prije Turaka i da su dolaskom Turske primili islam.
2. **Malešići:** U popisu stanovnika naselja Stipana Polje 1548. godine se navodi i neki Maleš, koji drži svoju baštinu (tada se Stipana Polje prostiralo iznad sadašnjih Malešića, prema brdu Zvijezda). Toponim Malešići kao selo i brdo (iznad sela) postoji u turskom i austrougarskom periodu (npr. topografska karta 1:75000 iz austrougarskog perioda). Postoji već navedeno predanje o nekom Malešu po kome je selo dobilo ime, a živio je za vrijeme "Madara" tj. prije Turaka.
3. **Drafnići i Gojsalići:** U pisanim izvorima se sredinom XVIII stoljeća spominju mahale Drapnići i Gojsalići u Gračanici. Takođe, na planovima i kartama iz austrougarskog perioda postoje takvi nazivi za ove mahale (danas se Drapnići izgovaraju kao Drafnići, a naziv mahale Gojsalići koja se nalazila oko današnje drafničke džamije gotovo je zaboravljen. Opšte je predanje kod starijih Gračanlija da su, uz Trepaniće, mahale Drafnići i Gojsalići najstariji dijelovi grada Gračanice.
4. **Bakići:** U popisu stanovništva kasabe Gračanice iz 1548. godine spominje se i neki Mahmud sin Bakića. Još krajem XIX stoljeća, istočno od grada, postoji veliki kompleks zemljišta pod nazivom Bakići sa istoimenim starim grebljem. Opšte je predanje u Gračanici da se u tom predjelu nalazi jedan od najstarijih dijelova grada. Tu se nalazi dosta starina kao što je greblje Džamište (po predanju je tu bila nekada džamija koja je propala u zemlju) i Šehitluci (staro greblje gdje su po predanju izginuli neki svatovi) itd.
5. **Ritašići:** 1528. godine se u Gračanici spominju i slijedeći njeni stanovnici: Radoj sin Ritaša i njegov sin Pavle, Marko sin Ritaša i njegov sin Vojin, Bolašin sin Ritaša i njegov sin Vlad, Vukan sin Ritaša, Radosav sin Ritaša, Brajilo sin Ritaša i njegov sin Marinko, Ivanko sin Ritaša i njegov sin Cvito. Ovdje vidimo brojnu familiju Ritaš samo osam godina poslije dolaska Turaka u Gračanicu. Krajem 19. stoljeća u Gračanici postoji mahala i zemljište Ritašići.
6. **Miričina:** U popisima naselja i stanovništva iz 1528., 1533., 1548. i 1600. godine postoji naselje sa nazivom Miričina. Na detaljnim topografskim kartama, razmjere 1:25000, istočno od današnjeg naselja Miričina, postoji toponim "Mirčinova kosa", što upućuje na zaključak da je Miričina dobila naziv po nekom Mirčinu, koji je vjerovatno u srednjem vijeku bio posjednik tog predjela.
7. **Milašin:** 1528. godine u naselju Drenovac, koje se tada prostiralo na području Drijenčke rijeke, tj. današnjih Lendića i dijelova Gračanice, Babića i Malešića spominju se braća Marko i Martin, sinovi Milašina. Iznad Malešića je brdo zvano Milašin šuma, čiji je naziv vrlo star, a takođe jedno brdo sa istim nazivom (Milašin) nalazi se lijevo od puta Malešići-Lukavica, blizu Lukavice.
8. **Dragić:** U naselju Lukavici, koja se prostirala i preko današnjeg Gornjeg i Donjeg Skipovca, 1548. godine spominje se Marinko, sin Dragića. I u susjednom naselju Zelinja spominje se Vukac sin Dragića, Radosav sin Dragića i Radica sin Dragića. Istočno od Lukavice, prema Skipovcu i Malešićima, ima brdo pod nazivom "Dragić brdo".
9. **Tolimirić:** U prvim turskim poreskim defterima kao jedno od rijetkih i najstarijih naselja na planini Ozren, na prelazu XVI u XVII stoljeće, spominje se i naselje Tolimirići sa 16 domaćinstava. Danas tog naselja nema, ali ima jedna kosa od vrha Kraljice koja se naziva Toliverić.
10. **Ostala prezimena:** Boljanić - početkom XVII stoljeća se spominje selo Boljanić u pisanim izvorima, a i danas postoji pod tim nazivom;

Kaleba - postoje dva kompleksa zemljišta pod tim nazivom, jedan u Lendićima, a drugi između Lendića i Stjepan Polja, kao i predanje o nekom Kelebu koji je tu živio za vrijeme "Mađara"; Mihalj - na ovo ime upućuju čak tri bliska toponima: u Miričini toponim Mihaljevac, u Donjoj Orahovici Mihaljevića i u Gornjoj Orahovici Mihailovići; Dobrnici - u XVI stoljeću u blizini Gračanice spominje se mezra (sijalište) pod nazivom Dobranići, a u Gornjoj Orahovici prema Gračanici se i danas nalazi mahala Dobrnići; Jukić - 1548. godine u Sokolu živi neki Mehmed sin Jukića, dok krajem XIX stoljeća pa i danas u obližnjim Doborovcima (čije je zemljište u XVI stoljeću pripadalo Sokolu) živi muslimanska familija Jukić.

Među navedenim prezimenima i imenima srednjovjekovnog stanovništva Gračanice i njene okoline (ako se srednji vijek računa do dolaska Turaka u ove krajeve 1520) neka su vjerovatno vlašskog porijekla. To su oni stanovnici - vlasni koje su Turci kolonizirali u prvim decenijama svoje vladavine.

Važniji neobjavljeni izvori:

1. Opširni popis (Tapu defter) vlaha Zvorničkog sandžaka 1528. godine, original u Arhivu Predsjedništva vlade Istambul, fotokopije u Orijentalnom institutu Sarajevo, prijevod Adem Handžić;
2. Opširni popis (Tapu defter) Zvorničkog sandžaka 1548. godine, original u Arhivu Predsjedništva vlade Istambul, fotokopije u Orijentalnom institutu Sarajevo, prijevod Adem Handžić;
3. Katastarski planovi naselja kotara Gračanica iz 1883 - 1885. godine, razmjera 1:6250 i 1:3125, Republička geodetska uprava Sarajevo;
4. Gruntovne knjige naselja kotara Gračanica iz 1891. godine, Gruntovnica Osnovnog suda u Gračanici;
5. Spezialkarte von Österreich-Ungarn 1:75000, sekcije: Gračanica und Tešanj, Dolnja Tuzla, Dervent i Brčka, Odsjek za geografiju PMF Sarajevo.

